

پایه هفتم

بخش پنجم

هنرهای نمایشی

درس اول

آشنایی با بازیگری

هدف درس

■ آشنایی با اهمیت بدن و بیان در بازیگری

انتظارات عملکردی

- تنفس شکمی را به طور صحیح انجام دهند.
- با بیان واضح و صحیح داستان بخوانند.
- در یک نمایش ساده بازی کنند.

شرح موضوع

در هنرهای نمایشی، هنرمند با استفاده از بدن و فیزیک خود به خلق اثر هنری می‌پردازد. تئاتر (زنده و عروسکی) و سینما زیر مجموعه هنرهای نمایشی به‌شمار می‌رود. در زبان فارسی به واژه یونانی تئاتر، نمایش گفته می‌شود. نمایش عمل و کنشی است که روی صحنه و در برابر چشم تماشاگران روی می‌دهد و از دو جزء داستان و ساختار نمایشی تشکیل شده است.

داستان بیشتر از تخیل نویسنده نشئت می‌گیرد. ساختار نمایشی ناشی از تمهیداتی است که نویسنده برای مؤثر کردن اتفاقات داستان به کار می‌برد. در نمایشنامه آنچه بیش از همه مهم است، قوه ابتکار و آفرینش فرد در خلق موقعیت‌های نمایشی است. نمایش تنها با حضور یک بازیگر و در فضایی خالی با بداهه پردازی هم می‌تواند شکل بگیرد. پس اولین مسئله‌ای که در هنرهای نمایشی باید به آن پرداخت، بازیگری است. در شروع آموزش نمایش به کودکان و نوجوانان، استفاده از قالب‌های ساده بازی، بسیار مهم است. در بازی‌ها عموماً پایه بر خلاقیت و بدن است. به همین منظور در ابتدا به مبحث بازیگری می‌پردازیم و در دوره‌های بعد به نمایشنامه‌نویسی و سپس به کارگردانی خواهیم پرداخت. در این درس، هدف، توجه دادن دانش‌آموزان به حرکت (بدن)، بیان (صدا) و ذهن (تخیل، تمرکز و تفکر) است. تأکید بر این موضوعات باعث توانمندسازی و کشف استعدادهای جدید بین دانش‌آموزان خواهد شد. برای تقویت این عوامل و در نتیجه ارتقای توان بازیگری، تمرین‌های زیر سودمند است :

۱ تمرین‌های حرکت : هدف این تمرین‌ها رهایی عضلات از گرفتگی و ایجاد انعطاف‌پذیری بیشتر در

بدن است. تمرین‌های کششی مناسب، قبل از پرداختن به نمایشنامه، می‌تواند بازیگر را برای ایفای نقش آماده کند. غیر از حرکات درشت بدن، عضلات صورت (میمیک) نیز نقش حائز اهمیتی در کیفیت ارائه بازی دارد. حرکت مردمک چشم‌ها، چرخش زبان در دهان، حرکات ابرو (تا حد امکان)، حرکت درشت لب‌ها و منبسط و منقبض کردن صورت به شکل اغراق آمیز قبل از کار می‌تواند در آمادگی انتقال حس بازیگر تأثیر بسزایی داشته باشد.

فرایند تدریس

مرحله اول (شناخت بدن و کاربرد آن در بازیگری)

وسایل لازم برای دانش‌آموزان: لباس راحت، دفتر یادداشت مفاهیم، خودکار، دو عدد کتاب
گام اول: (در تمرینات نمایش بهتر است دانش‌آموزان با لباس ورزشی حاضر شوند.) از همه دانش‌آموزان خواسته شود، بعد از تشکیل یک دایره، چند حرکت آرام ورزشی، کششی انجام دهند.
گام دوم: بعد از گرم کردن بدن از آنها خواسته شود تا دست‌ها را روی شکم بگذارند و چگونگی تنفس خود را کشف کنند.

گام سوم: در این مرحله باید به دانش‌آموزان، چگونگی صحیح تنفس شکمی یا اصطلاحاً دیافراگمی، آموزش داده شود. یکی از اصولی که در جریان صداسازی یا تقویت صدا از اهمیت اساسی برخوردار است، اصلاح تنفس است که ما آن را به نام تنفس دیافراگمی می‌شناسیم. هر چقدر بتوان پرده دیافراگم را تقویت کرد، تنفس، بهتر و در نتیجه صدا و بیان بهتری خواهیم داشت. تنفس دیافراگمی یا شکمی تمرینات ساده‌ای دارد. از اولین و راحت‌ترین آن، دراز کشیدن به پشت طوری که قفسه سینه روبه بالا باشد. از دانش‌آموزان خواسته شود، روی زمین دراز بکشند. یک کتاب روی سینه و یک کتاب روی شکم خود بگذارند. حالا نفس عمیق بکشند و به کتاب‌ها توجه کنند. کتاب روی شکم بالا و پایین می‌رود؛ یعنی هوای وارد شده،

وارد ناحیه شکمی ما می‌شود. تنفس شکمی دقیقاً این‌گونه اتفاق می‌افتد که قفسه سینه ثابت، و شکم درگیر تنفس باشد و باید دانش‌آموزان با تمرین به این مهارت دست پیدا کنند که در هر وضعیتی حتی نشسته و ایستاده، تنفس شکمی کنند. (توصیه می‌شود این تمرینات در نمازخانه مدرسه صورت

گیرد. اگر چنین امکانی وجود نداشت، تمرین تنفس شکمی را به صورت ایستاده و با گذاشتن دست روی شکم می‌توان انجام داد.)

گام چهارم : معلم از گروه‌ها می‌خواهد تا شغلی را با مشورت در نظر بگیرند و در مدت زمانی محدود، بدون استفاده از کلام و تنها با کمک گرفتن از حرکات بدن، شغل مورد نظر را به نمایش بگذارند و گروه‌های دیگر آن را حدس بزنند. هیجان انگیز برگزار شدن این بخش، مسئله مهمی است.

گام پنجم : معلم به صورت کنترل شده از بچه‌ها می‌خواهد تا در مورد نقاط قوت و ضعف اجراهای یکدیگر صحبت کنند و در راستای اجرای بهتر کار دیگران و تصحیح حرکات، نظر بدهند.

گام ششم : از گروه‌ها خواسته شود تا در مورد کاربردها و اهمیت وجود نقش بدن در نمایش گفت‌وگو و نتیجه را به کلاس ارائه کنند.

گام هفتم : با توجه به این سؤال از گروه‌ها خواسته می‌شود در جدولی تفاوت‌های بازیگری در سینما و نمایش را بنویسند.

گام هشتم : هر گروه یک اجرای پانتومیم در کلاس ارائه کنند. (به اجرای نمایش بی کلام فقط با استفاده از حرکات بدن پانتومیم می‌گویند.)

شرح موضوع

۲ تمرین بیان : ارائه بیان مناسب در نمایش از سینما بسیار سخت‌تر است. تمرین آواها و یا شعرهای کوتاه با تن صداهای مختلف می‌تواند کمک خوبی در این مورد باشد. شایان ذکر است که هر بازیگر باید بتواند صدای درگوشی را طوری بیان کند که تماشاگران انتهای سالن نیز آن را بشنوند و بفهمند. صدای بازیگر باید واضح و مفهوم باشد.

جملات در نمایش باید کاملاً واضح بیان شود و تک تک حروف و کلمات قابل تشخیص باشد. در این راستا تمرین‌های زیر سودمند است (در این تمرین‌ها تمام حروف را باید با صدای بلند و واضح ادا کرد) :

سرو چمان من چرا میل چمن نمی‌کند	همدم گل نمی‌شود، یاد سمن نمی‌کند
تو گرد دلم گردان من گرد درت گردان	در دست تو در گردش سرگشته چو پرگارم
افروختن و سوختن و جامه دریدن	پروانه زمن، شمع زمن، گل زمن آموخت
بر او راست خم کرد و چپ کرد راست	خروش از خم چرخ چاچی بخواست
خیزید و خز آرید که هنگام خزان است	باد خنک از جانب خوارزم وزان است

خیال خال تو با خود به خواب خواهیم برد	که تا زخال تو خاکم شود عبیر آمیز
قیامت قیامت ای قیامت قیامت	قیامت می‌کند این قد و قامت
مؤذن گر ببیند قامتت را	به قد قامت بماند تا قیامت
زهر سو زبانه همی‌برکشید	کسی خود و اسب سیاوش ندید
کشتی شکستگانیم ای باد شرطه برخیز	شاید که باز بینیم دیدار آشنا را
جهان فانی و باقی فدای عارض ساقی	که سلطانی عالم را طفیل عشق می‌بینم
قصور عقل کجا و قیاس قامت عشق	تو هر قبا که بدوزی به قد ادراک است
زندگی ضرب زمین در ضربان دل ماست	زندگی هندسه ساده یکسان نفس‌هاست
در زلف تویند بود داد دل ما	در بند کمند بود داد دل ما
ای داد به داد دل ما کس نرسید	از بس که بلند بود داد دل ما
در این درگه که گه که و که که شود ناگه	مشو غره به امروزت که از فردا نی ای آگه

فرایند تدریس

مرحله دوم (بیان)

گام اول : معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد تا به صورت فردی شعری را که از بر دارند، بخوانند.

گام دوم : از دانش‌آموزان خواسته شود تا در مورد نقاط قوت و ضعف شعر خواندن دوستان خود صحبت کنند.

گام سوم : معلم شعری را از کتاب فارسی انتخاب کند و از بچه‌ها بخواهد تا یک نفر داوطلب خواندن شعر شود. پس از شنیدن اشعار از دانش‌آموزان بخواهد تا به درست خواندن شعر کمک کنند.

گام چهارم : از بچه‌ها خواسته می‌شود همه با هم شعر را با ضرب آهنگ و صورت درست کلمات به‌طور هماهنگ بخوانند.

گام پنجم : گروه‌ها با مشورت، راهکارهای خود را در زمینه صحیح خواندن و هماهنگ‌تر خواندن اشعار بیان کنند.

گام ششم : معلم به جمع‌بندی مطالب و هدایت بحث می‌پردازد و به اهمیت کتاب‌خوانی و وسعت دایره واژگانی اشاره، و برای صحیح ادا کردن وزن شعر و بیان درست کلمات، تأکید می‌کند.

گام هفتم : از گروه‌ها خواسته شود تا در مورد تفاوت بیان در بازیگری سینما و نمایش مشورت، و نتیجه را به کلاس ارائه کنند.

گام هشتم : دانش‌آموزان دستاوردهای خود را از این تجربه در دفتر خود یادداشت کنند.

شرح موضوع

۳ تمرین سه اصل ذهنی تفکر، تخیل و تمرکز : در این مورد تمرین‌های بداهه‌پردازی (بداهه‌پرداز در نمایش، شش مهارت کسب می‌کند: اعتماد کردن، رهایی، پذیرفتن پیشنهاد، گوش سپردن، دقت نظر، داستان‌گویی و برقراری ارتباط غیرکلامی)، خلاقیت در ایفای نقش‌ها در موقعیت‌های خاص بدون ارائه گفت‌وگو، و آماده‌سازی بازیگر به شکل رؤیاپردازی و تخیل با چشمان بسته و در سکوت (فقط با تصویرسازی معلم که در اینجا نقش کارگردان را دارد و صحبت‌های آرام او) که برای رهایی از دغدغه‌ها و مشغولیات فکری خارج از کار صورت می‌گیرد، می‌تواند سودمند باشد.

فرایند تدریس

مرحله سوم تربیت حس، ذهن

گام اول : معلم از بچه‌ها می‌خواهد تا در حلقه‌ای که درست کرده‌اند، شروع به خواندن شعر کنند و در دو گروه پرسش و پاسخ، شروع به طراحی حرکت کنند.

گام دوم : معلم برای هماهنگی بدن و حرکت با دانش‌آموزان همفکری می‌کند.

گام سوم : از بچه‌ها خواسته می‌شود تا در گروه‌های چند نفره خود، شعری را آماده، و برای آن حرکات مناسب با گفتار، طراحی کنند.

گام چهارم : بعد از به نتیجه رسیدن گام سوم با کمک و راهنمایی معلم برای اجرا آماده شوند.

گام پنجم : از بچه‌ها خواسته شود در زمان مقرر کار خود را اجرا کنند.

گام ششم : دانش‌آموزان به بررسی و نقد منصفانه کارهای یکدیگر بپردازند و معلم در به نتیجه رسیدن تجربیات آنها کمک کند.

گام هفتم : دانش‌آموزان دستاوردهای خود را از این تجربه در دفتر خود یادداشت کنند.

آشنایی با نقالی

درس دوم

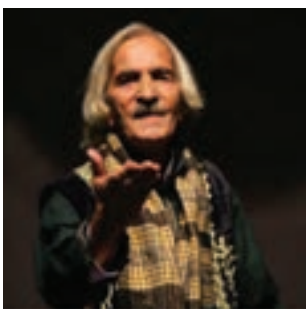
هدف درس

■ آشنایی با نقالی، (میراثی غیرمنقول)

انتظارات عملکردی

- دانش آموزان بیان روان و شمرده را تمرین کنند.
- یک نقالی کوتاه اجرا کنند.

شرح موضوع

مرحوم مرشد ولی الله ترابی از
نقالان برجسته ایرانی

نقال، داستان‌ها و وقایع هیجان انگیز و جذابی را که شنیده و یا خوانده است برای سرگرم کردن مردم نقل و بیان می‌کند. نقالان داستان‌هایی از حماسه‌های قومی، ملی، دینی و وقایع تاریخی، شبه تاریخی و مذهبی را با کلامی سنجیده و آهنگین و بیانی گرم و رسا در میان جمع مردم و در فضاهای عمومی یا محفل‌های خصوصی، نقل و روایت می‌کنند. نقالان در نقل داستان‌ها و بازنمایی وقایع و القای رخداد‌های هیجان انگیز استعداد و هنر فراوانی داشتند و در شیوه بیان، طرز نمایش وقایع و تقلید حرکات و رفتار، صاحب ذوق و هنر بودند. آنها می‌دانستند که در هر مجلس نقل به اقتضای شعور فرهنگی جماعت مجلس، چگونه سخن بگویند و تقلید کنند. آنها در نقل روایت‌ها به بداهه پردازی و زبان‌آوری می‌پرداختند و موضوع داستان‌ها را با پند و اندرز، مثل و شوخی و لطیفه می‌آمیختند و در نشان دادن شخصیت‌های داستان با حرکات دست و بدن بازی و تقلید درمی‌آوردند.

پرده خوانی: به نمایشی گفته می‌شود که در آن تصاویری روی پرده نقاشی شده است و راوی طبق این پرده به نقل کردن نمایش می‌پردازد. این نوع نمایش بیشتر در زمان‌های قدیم استفاده می‌شد که به نمایش قهوه‌خانه‌ای معروف است.

فرایند تدریس

(روش دریافت مفهوم، بخش کلیات، ص ۱۳ مطالعه شود)

بلی	خیر
داستان	بدون کلام
بیان	عروسکی
حرکات دست	دکور
میراث فرهنگی	نورپردازی

گام اول: می‌توان این درس را با استفاده از روش دریافت مفهوم تدریس کرد (برای اطلاعات بیشتر به بخش اول کلیات، روش دریافت مفهوم مراجعه بفرمایید). استفاده از این روش به تقویت تفکر دانش‌آموزان و شادابی و نشاط در کلاس کمک می‌کند. در اولین مرحله، باید جدولی را پای تخته رسم کرد و برای دانش‌آموزان توضیح داد، آنچه به درس امروز مربوط است، زیر ستون بلی قرار دارد و آنچه مد نظر نیست، زیر ستون خیر وجود دارد. با استفاده از

اطلاعات جدول حدس بزنید امروز در مورد چه مبحثی از نمایش، می‌خواهیم صحبت کنیم.

گام دوم: دانش‌آموزان شروع به حدس زدن می‌کنند تا به نتیجه صحیح برسند. سپس باید از دانش‌آموزان سؤال شود چطور به این نتیجه رسیدید. در ابتدا به چه چیزی فکر می‌کردید؟ پس از بررسی جریان فکری دانش‌آموزان و فرضیه‌ها، می‌توان به ادامه مراحل تدریس پرداخت.

گام سوم: در اولین مرحله از دانش‌آموزان خواسته شود، یک دایره تشکیل دهند و چند حرکت آرام ورزشی، کششی انجام دهند. بعد از گرم کردن بدن از آنها خواسته شود خود را در چند جمله معرفی کنند و در مورد داشته‌ها و توانمندی‌های خود صحبت کنند.

گام چهارم: معلم در این بخش، میزان بلندی و آهستگی صدا، سرعت حرف زدن، انتخاب کلمات مناسب، چگونگی صحیح ادای کلمات، ایستایی صحیح هنگام صحبت کردن و سنجیدن موقعیت مخاطب را به آنها آموزش می‌دهد.

گام پنجم: از دانش‌آموزان خواسته شود با مشورت، یک داستان از زندگی روزمره انتخاب، و برای دیگران تعریف کنند.

گام ششم: دانش‌آموزان با هدایت معلم، نقاط قوت و ضعف اجرای بیان خاطرات را فهرست می‌کنند و در مورد اجرای بهتر دریافت و انتقال حس در نمایش و تصحیح کارها، راهکار ارائه می‌کنند.

گام هفتم: معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد تا هر دو نفر در یک گروه قرار بگیرند و در جای شخصیت‌های داستان زندگی روزمره (گام چهارم) قرار بگیرند و از طریق بازی و گفت‌وگو، داستان جدید را برای مخاطبان اجرا کنند.

گام هشتم: در این مرحله دانش‌آموزان به کمک معلم به نقد صحیح کارها می‌پردازند.

گام نهم: معلم از دانش‌آموزان می‌خواهد یافته‌های جدیدشان را یادداشت کنند.

آشنایی با نمایش عروسکی

درس سوم

هدف درس

■ آشنایی با نمایش عروسکی

انتظارات عملکردی

- به صورت خلاقانه عروسک بسازند.
- نمایش عروسکی کوتاهی طراحی کنند.
- نمایش عروسکی کوتاهی اجرا کنند.

شرح موضوع

نمایش عروسکی از دیرباز در زندگی انسان از حضور ویژه‌ای برخوردار بوده است، امروزه علاوه بر استفاده در آموزش برای کودکان و نوجوانان در زمینه روان‌شناسی و روان‌درمانی با عنوان عروسک‌درمانی در سراسر دنیا استفاده می‌شود. از شیوه‌های مختلف نمایش عروسکی می‌توان به دستکشی، میله‌ای، سایه و نخی، مپت و... اشاره کرد. شایان ذکر است در نمایش عروسکی، محدودیتی از جهت خلاقیت در ساختار و انتخاب جنس برای ساخت عروسک وجود ندارد. عروسک‌های خلاقانه، عروسک‌های کاغذی، عروسک‌های انگشتی، عروسک‌های جعبه‌ای، عروسک‌های پاکتی و عروسک‌های لوله‌ای از انواع این عروسک‌ها هستند و به‌طور کلی در کارهای عروسکی ابداعی، هر شیء می‌تواند جای عروسک را بگیرد؛ برای مثال یک جفت دستکش، یک جفت کفش، تکه‌ای آجر یا یک قیچی می‌تواند نقش شخصیت اصلی نمایش را ایفا کند.

عروسک‌های ماریونت

عروسک‌های میله‌ای

عروسک‌های انگشتی

عروسک‌های باکتی

عروسک سایه‌ای

عروسک‌های مایت

برای کسب اطلاعات سودمندتر، کتاب‌های اردشیر کشاورزی و بهروز غریب پور پیشنهاد می‌شود.

فرایند تدریس

مرحله اول (آشنایی با شخصیت و نمایش عروسکی)

گام اول: از دانش‌آموزان خواسته شود، یک دایره تشکیل دهند و چند حرکت آرام ورزشی، کششی انجام دهند.

گام دوم: بعد از گرم کردن بدن در گروه‌های چند نفره قرار بگیرند و یک نفر نقش عروسک و بقیه عروسک گردان باشند و به جای او حرف بزنند و به صورت بداهه داستان تعریف کنند.

گام سوم: معلم با تصحیح و نظرسنجی در مورد کارها آنها را با مفهوم شخصیت‌پردازی و مونولوگ (تک‌گویی) آشنا، و در مورد انواع عروسک‌های نمایشی صحبت کند درحالی که بچه‌ها را به سمت ساخت عروسک‌های ساده هدایت می‌کند.

گام چهارم: از گروه‌ها خواسته شود با همفکری یکدیگر با استفاده از روزنامه و نخ با خلاقیت خود عروسک بسازند و برای عروسک خود شناسنامه بنویسند.

گام پنجم: پس از پایان کار از بچه‌ها خواسته شود به چند گروه تقسیم شوند و یک نمایش عروسکی کوتاه طراحی کنند؛ برای کار خود موسیقی بسازند یا انتخاب کنند. سپس کار را اجرا کنند. در انتخاب گروه‌ها تا حد امکان گروه‌ها با افراد جدیدی که با هم کار نکرده‌اند انتخاب شوند.

گام ششم: معلم پس از توضیحات و نقد منصفانه و صحیح نمایش‌ها در مورد کاربردها و اهمیت شناخت شخصیت در نمایش و صداسازی متناسب با نقش و انتقال حس از طریق حرکت و صدا به تماشاچی و مخاطب صحبت کند.

گام هفتم: در این مرحله از بچه‌ها خواسته شود، تجربیات جدید خود را در دفترچه یادداشت کنند.

گام هشتم: گروه‌ها برای جلسه بعد یک کار ارائه کنند. کار می‌تواند اجرای نمایش با استفاده از بازیگران و یا نمایش عروسکی باشد.

آشنایی با اجرای نمایش

درس چهارم

هدف درس

■ آشنایی با اجرای نمایش

انتظارات عملکردی

■ یک نمایش کوتاه اجرا کنند.

شرح موضوع

نظم و ترتیب و آرامش روانی دانش‌آموزان از مهم‌ترین مسائل در ابتدای کار است؛ هدف در آموزش یادگیری، همراه با لذت بردن از تجربه فرایند کار است؛ پس دانش‌آموزان باید از کاری که انجام می‌دهند، لذت ببرند. معلم می‌تواند به دانش‌آموزان برای اجرای بهتر کمک کند.

فرایند تدریس

تجربه اجرا

گام اول : از دانش‌آموزان خواسته می‌شود به صورت گروهی نظریاتی برای چیدمان فضای موجود و تبدیل آن به صحنه نمایش ارائه کنند و با کمک معلم نظریاتی با امکان اجرایی به عمل درآورند و برای اجرای کارها آماده کنند.

گام دوم : اجرای کار دانش‌آموزان دیده می‌شود.

گام سوم : پس از پایان نمایش با تأکید معلم بر نقد منصفانه، اجرای هر گروه را گروه دیگر داوری می‌کند و داوری آنها را بقیه گروه‌ها داوری می‌کنند.

گام چهارم : معلم در پایان نقاط قوت و ضعف کارها را به صورت کلی توضیح می‌دهد و یک نکته مثبت از کار هر گروه را با نام کار، عنوان می‌کند. در این بخش معلم به صورت تیتروار مطالبی را که تا کنون در کلاس گفته است، یادآوری می‌کند. و به اتفاقات ماندگاری که در مورد هریک از تیتورها در کلاس رخ داده و در به یاد سپردن مطلب به دانش‌آموزان می‌تواند کمک کند، اشاره می‌نماید.